

บทความพิเศษ

--> อาชนาสิทธิ์ ศรีสุวรรณ

บทบาทด้านงานเขียนของ ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ก่อนก้าวสู่การเมืองในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

เอ่ยถึงประเสริฐ ทรัพย์สุนทรขึ้นมาแล้ว สำหรับคนที่รู้จักชื่อนี้ก็มักจะมีหนังสือเล่มหนึ่งผุดพวยขึ้นมาในความนึกด้วยเช่นกัน นั่นคือ “ชีวิตทัศน์” งานเขียนวิพากษ์สังคมไทยในมุมมองแบบมาร์กซิสต์อันเป็นผลงานสำคัญของผู้ถูกเอ่ยถึง แท้แล้วชายผู้มีภูมิล้าเนาที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี้ยังคงมีอีกหลายบทบาท เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อพุทธศักราช 2489 นักเคลื่อนไหวทางการเมืองคนสำคัญ รวมถึงเป็นอดีตกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

มองผิวเผิน ดูเหมือนว่า ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร จะเกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางการเมือง หากน้อยคนนักที่จะล่วงรู้ว่าในช่วงทศวรรษ 2470 และทศวรรษ 2480 ชายผู้นี้ถูกจับตามองจากแวดวงบรรณพิภพในฐานะนักเขียนที่สร้างผลงานทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองดังจะได้บอกเล่าในอีกหลายบรรทัดต่อไป

ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร

ทำความรู้จักประเสริฐ ทรัพย์สุนทร

8 พฤษภาคม พุทธศักราช 2456 ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ลืมตาдуโลกที่บ้านท่าทองใหม่ เมืองกาญจนดิษฐ์ในเขตมณฑลชุมพร ก่อนหน้าที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะพระราชทานนามว่า “สุราษฎร์ธานี” เมื่อพุทธศักราช 2458

ประเสริฐเป็นบุตรชายนายมีและนางเกตุ พื้นเพเดิมของตระกูลรับราชการด้านปกครอง ปู่มีบรรดาศักดิ์หลวงสุนทรพิมล (หนู) ตำแหน่งนายอำเภอประสงค์ (ต่อมาภายหลังถูกยุบลง แล้วรวมอยู่ในอำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานีปัจจุบัน) ขณะทางฝ่ายโคตรเหง้าของนางลื้ม ผู้เป็นย่า รวมถึงฝ่ายนายแก้วและนางแจะ ผู้เป็นตาและยาย ล้วนเคยรับราชการมาก่อน กระทั่งนายมีผู้เป็นบิดาเองก็เคยเป็นข้าราชการ แต่รู้สึกไม่ชอบ จึงลาออกมาประกอบอาชีพทำนาและค้าขายเล็กๆ น้อยๆ (ชวัต พิสุทธิพันธุ์ และคณะ, 2538, 7)

ช่วงวัยเยาว์แห่งชีวิต ประเสริฐเริ่มต้นเรียนชั้นประถม ณ โรงเรียนวัดท่าทองที่บ้านเกิดเมื่ออายุ 7 ขวบ เรียนได้เพียงปีเดียวก็ติดตามหลวงน้ำเข้ามาเรียนชั้นประถมต่อในกรุงเทพพระมหานคร นั่นคือที่ โรงเรียนวัดเทวราชกุญชร ย่านเทเวศร์พักอาศัยอยู่กับหลวงน้ำ

ซึ่งจำพรรษาวัดราชาธิวาส ครั้นสำเร็จชั้นมัธยม 8 จากโรงเรียนมัธยมวัดเบญจมบพิตรแล้ว จึงเข้าศึกษาต่อคณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเลือกเรียนทางด้านประวัติศาสตร์ (เรื่องเดียวกัน, 16) จบจนสำเร็จอักษรศาสตรบัณฑิตในปีพุทธศักราช 2479 นับเป็นอักษรศาสตรบัณฑิตรุ่นที่ 2 ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระหว่างเป็นนิสิตในรั้วมหาวิทยาลัย ประเสริฐรักการอ่านหนังสือและชอบทำกิจกรรมหลายอย่าง ทั้งการวาดและการเขียน สำหรับการวาด เคยวาดรูปตัวเอง รูปหลวงน้ำ และรูปคุณยายได้ดีทีเดียว ส่วนด้านการเขียน ก็มีผลงานลงพิมพ์ตามหน้า นิตยสารอย่างแพร่หลาย ทั้งยังได้รับคำชื่นชมจากนักปราชญ์แห่งยุคสมัยหลายคน ไม่เพียงเท่านั้น นิสิตหนุ่มยังสนใจติดตามข่าวสารบ้านเมืองสม้าเสมอ

ด้วยความสนใจทางด้านหนังสือและความสามารถในการเขียน ประเสริฐได้รับเลือกเป็นสาราณียกร มีหน้าที่รับผิดชอบจัดทำหนังสือ นิตยสารรายเดือน “มหาวิทยาลัย” ของสโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีพุทธศักราช 2477 และพุทธศักราช 2478 เป็นเวลาติดต่อกัน 2 ปี (อาจิณ จันทรมพร, 2540, 199) ต่อมาเลื่อนขึ้นเป็นบรรณาธิการ อีกทั้งใน

**ผลงานในช่วงแรกๆ ของเงาที่ปรากฏในหนังสือ “มหาวิทยาลัย”
ช่วงพุทธศักราช 2476- 2479
และในนิตยสารรายสัปดาห์ “เอกชน” ช่วงพุทธศักราช 2484-2486
แสดงให้เห็นว่าประเสริฐมีความสนใจในเรื่องปรัชญาและแนวคิด
ทางพระพุทธศาสนา งานของเงาหลายต่อหลายชิ้นพยายามอธิบายถึง
ความเป็นไปของชีวิตแล้วเชื่อมโยงเข้ากับหลักการของพระพุทธเจ้า
โดยนำเสนอผ่านชั้นเชิงกลอนที่มีลีลาคล้ายสุนทรภู่**

พุทธศักราช 2479 ยังได้รับเลือกเป็นนายกสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สจม.) ด้วย (ข่าวไทยนิกร, 2521, 6)

ภายหลังเป็นบัณฑิต ประเสริฐเข้ารับราชการครูที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยและโรงเรียนฝึกหัดครูประถมพระนคร วิทยาลัยครูจันทระเกษม (เรื่องเดียวกัน, 7) ในปีพุทธศักราช 2480 ขณะสอนหนังสือโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ได้ลาออกจากราชการเพื่อไปลงสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่ไม่ได้รับเลือก ครั้นเมื่อมีการยุบสภาและจัดให้มีการเลือกตั้งครั้งใหม่เมื่อพุทธศักราช 2481 ก็ลงสมัครที่จังหวัดบ้านเกิดอีกครั้ง แต่แล้วก็ไม่ได้รับเลือกอีก

หลังสอบตกจากการเลือกตั้งถึงสองคราวติดต่อกัน ประเสริฐกลับเข้ารับราชการใหม่ โดยสอนหนังสือที่โรงเรียนฝึกหัดครูประถมพระนคร พร้อมกับทำงานประพันธ์ลงพิมพ์ตามนิตยสารต่างๆ จวบจนมีการเลือกตั้งในพุทธศักราช 2489 จึงลาออกแล้วไปสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสุราษฎร์ธานีอีกครั้ง หากในคราวนี้ได้รับเลือกตั้งสมใจ นับแต่นั้นชีวิตประเสริฐก็เข้าไปในแนวทางเกี่ยวพันกับการเมืองไทยเรื่อยมา

สำหรับบทบาททางด้านวรรณกรรมของประเสริฐส่วนใหญ่แล้วปรากฏในช่วงที่ยังไม่ก้าวเข้าสู่การเมืองคือระยะเวลาก่อนหน้าพุทธศักราช 2489 เขามีความโดดเด่นในฐานะนักคิดนักเขียนคนสำคัญที่ถูกจับตามอง ดังกล่าวไปแล้วว่าประเสริฐเริ่มสนใจงานเขียนมาแต่ครั้งเป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีผลงานตีพิมพ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองโดยใช้ทั้งนามจริงคือ ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร (หรือ ประเลิด ทรัพย์สุนทร) และนามแฝงว่า “เด็กเลิศ” (บางครั้งก็เขียน “เด็กเลิด”) หรือ “สุนทร ประเสริฐทรัพย์” ประกอบกับการที่ได้รับเลือกเป็นสราณียกร รับผิดชอบจัดทำหนังสือ “มหาวิทยาลัย” ประเสริฐจึงฝากผลงานไว้ในหนังสือเล่มนี้จำนวนมิใช่น้อย

สุนทรภู่สมัยใหม่

งานประพันธ์รูปแบบร้อยกรองของประเสริฐกล่าวได้ว่าเป็นที่สนใจต่อสายตาบรรณพิภพในช่วงปลายทศวรรษ 2470 และทศวรรษ 2480 โดยเฉพาะบทร้อยกรองประเภทฉันท์ เขาได้รับการยกย่องพิเศษจากชิต บุรทัต กวีเอกผู้เชี่ยวชาญทางด้านฉันท์คนสำคัญแห่งประเทศสยามเลยทีเดียว ตัวอย่างผลงานอันมีชื่อเสียงคือ “มหาภิเนษกรมคำฉันท์” ลงพิมพ์

ครั้งแรกในหนังสือพิมพ์ “มหาวิทยาลัย” ฉบับที่ 2 ปีที่ 11 พุทธศักราช 2476 เป็นการนำเอาเรื่องการเสด็จออกบวชของพระพุทธเจ้ามาบรรยายด้วยโวหารกวี ดังใจความตอนหนึ่งว่า

อาตมามหาตมกษัตริย์	จะวิบัติก็เป็นไป
ปราสาทนระอาตมหทัย	สละแท่นแลเหลียว
จักเนาพนันดรพินาศ	ชีวชาดบโคโรเยียว
สันโดษเสด็จจะคนุเดียว	จรด้าววนาดล
ตั้งหน้าสมาคมวิริติ	ปฏิบัติบำรุงตน
โลหิตอุทิสหทยทน	เฉพาะที่จะเพ็ญธรรม

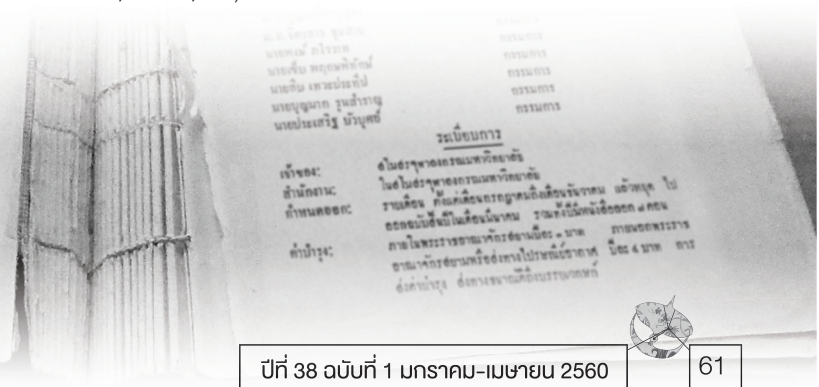
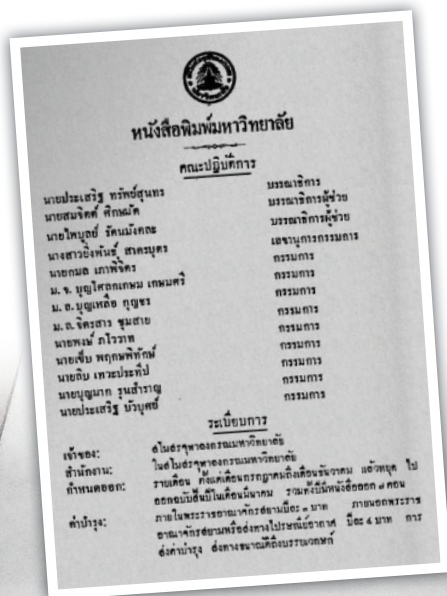
(อ้างถึงใน ชวัต พิสุทธิพันธุ์และคณะ, 2538, 210-211)

คำฉันท์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจในพระพุทธศาสนาของผู้ประพันธ์ ดังจะเห็นได้ต่อไปในงานชิ้นอื่นๆ ที่จะยกมากล่าวภายหลัง

ไม่เพียงชั้นเชิงด้านคำฉันท์ ฝีมือประพันธ์ประเภทกลอนของประเสริฐก็ได้รับการชื่นชมเกรียวกราวเช่นกัน ทั้งผลงานที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ “มหาวิทยาลัย” ช่วงปีพุทธศักราช 2476- 2479 ในนิตยสารรายสัปดาห์ “เอกชน” ช่วงพุทธศักราช 2484- 2486 และพุทธศักราช 2488-2489 รวมถึงใน “วรรณคดีสาร” ช่วงพุทธศักราช 2485- 2488 จนถึงขั้นพระยาอนุมานราชธนหรือ “เสฐียรโกเศศ” นักปราชญ์ทางภาษาไทยคนสำคัญถึงกับเอ่ยปากให้ฉายาว่า “สุนทรภู่สมัยใหม่”

เปลื้อง ณ นคร หรือนายตำรา ณ เมืองใต้ ซึ่งเป็นนักกลอนรุ่นราวคราวเดียวกันยังกล่าวถึงประเสริฐด้วยว่า

“ได้ยินแต่ว่าเขาล้ำหน้าเพื่อนในทางภาษาไทยและการเขียนกาพย์กลอน ครั้นเรียนสำเร็จเราต่างก็ออกรับราชการครู ข้าพเจ้าและประเสริฐมีงานอดิเรกเหมือนกันคือเขียนเรื่องลงนิตยสาร โดยมากเราส่งให้นิตยสาร ‘เอกชน’ ของคุณสด เป็นหนังสือรวมนักเขียนใหญ่ๆ ประเสริฐเขียนหนังสือดีทั้งร้อยแก้วและกาพย์กลอน มีที่ทำจะเป็นนักเขียนสำคัญคนหนึ่งในอนาคต” (อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, 2538, 27)

กรณีพิพจน์ว่าชั้นเชิงกลอนของประเสริฐเลื่องลืออย่างมากนั่นคือ เมื่อครั้งที่ ฉันทิขย์ กระแสสินธุ์ เจ้าของนามปากกาโด่งดังว่า “เจ้าหญิงจันทิมา” เขียนเพลงยาวลงพิมพ์ในนิตยสารรายเดือน “ปาริชาติ” เพื่อเชิญชวนกวีทั้งรุ่นเก่ารุ่นใหม่ให้ช่วยไขปัญหาหัวข้อ “เกิดเป็นหญิงจริงไหนถ้าไร้รัก จักเสื่อมศักดิ์ด้วยเล่ห์เสนาหา” โดยในเพลงยาวได้เอ่ยถึงชั้นเชิงกลอนของประเสริฐไว้ตอนหนึ่งความว่า

‘นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร’ กลอนวิไล
‘นายตำรา ณ เมืองใต้’ ใจอารี
เชิญแถลงแข่งกวีปาริชาติ
เป็นโอกาสโอ่ป้อนญาชูราศี
หนึ่งเพื่อไทยไว้เฝ้าเหล่ากวี
ว่าไทยนี้ไม่ขาดนักปราชญ์กลอน
(อ้างถึงใน อาจิณ จันทรมพร, 2540, 204)

คำว่า “กลอนวิไล” ย่อมหมายความว่าผลงานกลอนของประเสริฐมีทั้งถ้อยคำและลีลาสละสลวยนั่นเอง

พุทธศาสนา ชาตินิยม สันติภาพ

สำหรับแนวความคิดของประเสริฐที่สะท้อนผ่านงานเขียนออกมา ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่า ผลงานในช่วงแรกๆ ของเขาที่ปรากฏในหนังสือ “มหาวิทยาลัย” ช่วงปีพุทธศักราช 2476-2479 และในนิตยสารรายสัปดาห์ “เอกชน” ช่วงปีพุทธศักราช 2484-2486 แสดงให้เห็นว่าประเสริฐมีความสนใจในเรื่องปรัชญาและแนวคิดทางพระพุทธศาสนา งานของเขาหลายต่อหลายชิ้นพยายามอธิบายถึงความเป็นไปของชีวิตแล้วเชื่อมโยงเข้ากับหลักการของพระพุทธเจ้า โดยนำเสนอผ่านชั้นเชิงกลอนที่มีลีลาคล้ายสุนทรภู่ (หลายครั้งคัดเอากลอนในงานของสุนทรภู่มาประกอบด้วย) รวมถึงการใช้ชั้นเชิงตามแบบขนบแต่มีกลิ่นอายความร่วมมืออย่างงานของชิต บุรทัต

ลักษณะผลงานในข่ายเดียวกับที่กล่าวมาข้างต้นก็อย่างเช่นบทร้อยกรอง “ศิลปกวีที่ไทยไม่มีใครนิยม” ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์มหาวิทยาลัย เล่ม 12 ฉบับที่ 3 พุทธศักราช 2477 บทร้อยกรองนี้เปิดเรื่องด้วยบรรยายกาศในช่วงเวลาที่สิ้นแสงตะวันและดวงสุกความมืดดำ เปรียบเปรยกับชีวิตและสังขารของคนเราที่ไม่เที่ยงแท้แน่นอน เมื่อมีเกิดก็มีดับ คัดเอาผลงานของสุนทรภู่มาประกอบด้วยโดยนำแต่วรรคมาผสมผสานกันทั้งจากนิราศวัดเจ้าฟ้าและพระอภัยมณี จากนั้นประเสริฐก็สรุปถึงแก่นสารอันเกี่ยวข้องกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาดังความว่า

ท่านทั้งสิ้นวิญญาณจรรู้แจ้ง
เมื่อเราแท้นั่นกว่าจักตาย
ทั้งยศศักดิ์อัครฐานที่ปรากฏ
มันแต่งกายให้เราไม่เท่าไร
จะทนงหลงละเมอด้วยเยอหยิ่ง
เห็นคนอื่นตื่นตกเป็นนกกา
เราเกิดมากว่าจะตายไม่หมายทุกซ์
ที่ขอบแต่แต่จะประกอบกรรม
อันความคิดดิริยา, พยาบาท
เป็นจัญไรในหมู่วิณูชน
จรร่วมจิตต์คิดการสมานฉันท์
เพื่อสิริพิพัฒน์สวัสดิ !
(เด็กเลิด, 2477, 549-550)

คติแห่งธรรมบทกำหนดหมาย
จะปองร้ายต่อกันด้วยอันใด
ไม่กำหนดแน่งลงที่ตรงไหน
พอบรรลยแล้วก็ต้องขอลา
ว่ามีศริงคารคัคคี่นี้หนักหนา
ก็เหมือนฟ้าโง่งจะไม่เจอกรรม
มุ่งแต่สุขที่จะชิมให้อิ่มหนา
เพื่อจะบำรุงสุขทั่วทุกคน
ทนงอาตม์, จอหงเหมือนพองชน
ไม่มีผลเลยละเถอะจะดี
มารักกันกว่าจะตายอย่าหน่ายหนี
จะเกิดมีทั่วกันนิรันดร์ เอย

หรือที่ปรากฏในนิตยสาร “เอกชน” เช่นบทร้อยกรองเรื่อง “บทเรียนจากโลก” ลงพิมพ์ในเล่มที่ 48 ปีที่ 2 ประจำวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2485 ดังความตอนหนึ่งว่า

โลกเรามีอะไรที่ไหนเล่า
ไม่คิดหวังจ้งจริงสักสิ่งอัน
นี้สายกลางทางปราชญ์ฉลาดเลิศ
ครองชีพไปในวิถีที่บรรยาย
(อ้างถึงใน อาจิณ จันทรัมพร, 2540, 219)

ล้วนสูญเปล่าแน่แท้ไม่แปรผัน
เจริญปัญญาวิมุติเป็นจุดปลาย
ขอเชิญเกิดพี่น้องผองสหาย
จักสบายกายจิตเป็นนิจเอย

จากบทร้อยกรองทั้งสองชิ้น ประเสริฐได้เสนอแนะแนวทางดำเนินชีวิตด้วยการยึดหลักคำสอนทางพุทธศาสนาเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ยังมีบทร้อยกรองอีกหลายชิ้นที่ยกเอาพุทธปรัชญามาเป็นแก่นแกนในงานเขียน แสดงให้เห็นว่าประเสริฐในตอนนั้นมีแนวคิดผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างมาก สอดคล้องกับการที่เขาเคยเป็นศิษย์วัดราชาธิวาส ทั้งยังเป็นศิษย์ใกล้ชิดของ “พุทธทาสภิกขุ” ด้วย

อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าพุทธปรัชญาเป็นพื้นฐานความคิดของประเสริฐ ถึงแม้ต่อมาภายหลังเขาจะสนใจศึกษาแนวคิดของลัทธิมาร์กซิสต์ แต่ก็ยกเอามาเปรียบเทียบกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเสมอ

นอกจากประเสริฐจะมีผลงานทางด้านร้อยกรองเยี่ยมยอดแล้ว เขายังสร้างชื่อเสียงด้วยการเขียนร้อยแก้วประเภทความเรียงหรือเรื่องกึ่งวิชาการไว้อย่างแพร่หลายเช่นกัน มีปรากฏอยู่หลายชิ้นในนิตยสารรายสัปดาห์ “เอกชน” และใน “วรรณคดีสาร”

สำหรับผลงานร้อยแก้วสำคัญที่เรียกได้ว่าทำให้ทั้งบรรณพิภพตื่นตัวอย่างยิ่งนั่นคืองานเขียนร้อยแก้วเรื่อง “จุมูกสองรู” ลงพิมพ์ใน “เอกชน” ปีที่ 2 เล่ม 44 ประจำวันเสาร์ที่ 7 พฤศจิกายน 2485 อันมีเนื้อหาเกี่ยวกับ วิธีการรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยการรู้จักควบคุมลมหายใจในจุมูกทั้งสองข้าง ดังที่ประเสริฐเปิดเรื่องขึ้นว่า

“โรคภัยไข้เจ็บต่างๆ เกิดขึ้นเนื่องจากความไม่สมดุลย์ของการหายใจทางจุมูกขวาและรูซ้าย วิธีการสักคือ จัดทำให้การหายใจด้วยจุมูกทั้งสองรูเกิดความสมดุลย์ขึ้นให้ได้ ฉะนั้นถ้าท่านต้องทรมานด้วยโรคภัยไข้เจ็บ หนึ่งอย่างใด ในประการแรกควนจะได้สักสักการหายใจของท่านอย่างละเอียดลออ” (ประเลิด ทรัพย์สุนทร ก., พริศจิกายน 2485, 14)

จากนั้น ประเสริฐได้โยงเรื่องโรคจากการหายใจไปสู่ประเด็นกามารมณ์ พร้อมทั้งอธิบายถึงลัทธิโยคี ที่สำคัญคือพยายามเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างพุทธศาสนาและลัทธิโยคี จะเห็นได้ว่า ถึงแม้งานเขียนชิ้นนี้จะเปิดเรื่องด้วยเนื้ออีกอย่างหนึ่ง แต่ที่สุดแล้วประเสริฐก็ยังวกมากล่าวถึงเรื่องราวตามหลัก ศาสนาพุทธจนได้

จุดเปลี่ยนสำคัญทางความคิดของประเสริฐอันส่งผลต่องานเขียนคือ เมื่อพุทธศักราช 2485 ในช่วงระหว่าง สงครามโลกครั้งที่ 2 ขณะยังเป็นครูสอนหนังสือโรงเรียนฝึกหัดครูประถมพระนคร เขาได้เข้าร่วมคณะกรรมการ วัฒนธรรมภาษาไทย อันมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และพระยาอนุมานราชธน เป็นรองประธาน คณะกรรมการดังกล่าวร่วมกันออกหนังสือรายเดือนเล่มหนึ่งคือ “วรรณคดีสาร” โดยมีพระองค์ เจ้าวรรณไวทยากร กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์เป็นบรรณาธิการ

ช่วงพุทธศักราช 2485-2488 นี้เอง ประเสริฐสร้างงานเขียนลงพิมพ์ในหนังสือ “วรรณคดีสาร” เป็นจำนวนมาก ที่สำคัญงานของเขาสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดแบบชาตินิยมอย่างเด่นชัด ดังบทร้อยกรองที่ลงพิมพ์ในฉบับ “ปถมะเรศ” เรื่อง “เกิดเป็นไทย”

เกิดเป็นไทยในมหาอาณาจักร	ประเลิดศักดิ์สูงส่งดังวงษ์สวรรค์
สืบเลือดเนื้อเชื้อชาติผดุงกัน	มาแต่บรรพบุรุษอันอุดม
(ประเลิด ทรัพย์สุนทร, สิงหาคม 2485, 54)	

หรือในบทร้อยกรองเรื่อง “ความฝัน” ที่เปรียบประเทศไทยเป็นพระจันทร์สว่างไสวงดงาม ขณะที่ประเทศอื่นๆ เป็นเพียงดาวดวงเล็กๆ รายล้อมประเทศไทยเท่านั้น มิอาจเทียบแสงรัศมีของพระจันทร์ได้

ประเทศไทยยิ่งใหญ่ทุกสิ่งสรรพ	คือพระจันทร์แจ่มจ้าในราตรี
ประเทศอื่นดื่นดาดในราตรี	คือรัศมีดาราแสงงาม
ได้ชมจันทร์ผืนเห็นไปเช่นนี้	ขอให้มิมีหิทธิพลอันล้นหลาม
บันดานคนสัมฤทธิ์ประสิทธิงาม	เป็นจึงตามความฝันเช่นนั้นเทอน
(ประเลิด ทรัพย์สุนทร, กันยายน 2485, 36)	

จากบทร้อยกรองทั้งสองสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดของประเสริฐช่วงกลางทศวรรษ 2480 ชัดเจนว่ามีความเลื่อมใสแนวคิดชาตินิยมแบบจอมพล ป. พิบูลสงคราม และศรัทธาความเป็นชาติไทยแบบที่ถูกสร้างขึ้นโดยหลวงวิจิตรวาทการ ไม่เพียงเท่านั้น เขายังหลงใหลนโยบายเกี่ยวกับผู้หญิงนำโดยท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ดังความเรียงร้อยแก้วเรื่อง “ลำคันที่เมีย” ที่ยกย่องบทบาทผู้หญิง รวมถึงเป็นการเินยอคุณหญิงละเอียดไปพร้อมกันด้วย ซึ่งประเสริฐเขียนไว้ในตอนต้นเรื่องว่า “...และขอโน้มอุทิศเพนบรรณาการ แต่ พนะท่าน พันโทละเอียด พิบูลสงครามในสุภมงคลดิถีคล้ายวันเกิดนะวันที่ 25 ตุลาคม พุทธศักราช 2485” (ประเลิด ทรัพย์สุนทร, ตุลาคม 2485, 81)

ผลงานความเรียงร้อยแก้วอีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจคือเรื่อง “แ่งดีของสงคราม” ประเสริฐเขียนเล่าว่าสงครามทำให้เขาต้องหนีภัยออกจากพระนครอันเจริญรุ่งเรืองไปยังต่างจังหวัด แม้ว่าจะต้องเผชิญความยากลำบาก แต่ก็ได้พบกับความงดงามของธรรมชาติอันชื่นฉ่ำ สิ่งนี้จึงกลายเป็นข้อดีของสงครามที่เกิดขึ้นงานชิ้นนี้มีฉากหลังอยู่ในช่วงภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงครามนายกรัฐมนตรีได้เข้าร่วมสงครามกับฝ่ายอักษะด้วย แม้จะบรรยายถึงผลร้ายของสงคราม แต่ก็พยายามชี้ให้เห็นว่า การเข้าร่วมสงครามมีผลดีอยู่บ้างแน่นอนว่างานเขียนสนับสนุนแนวคิดและช่วยแก้ต่างให้จอมพล ป. ที่ถูกโจมตีจากนักหนังสือพิมพ์และประชาชนในกรณีพาประเทศเข้าสู่ภาวะสงคราม (ประเลิด ทรัพย์สุนทร, สิงหาคม 2487, 57-60)

ต่อมาช่วงปลายทศวรรษ 2480 ประเสริฐเริ่มเปลี่ยนแนวความคิดไปทางสังคมนิยม และเริ่มสนใจในลัทธิคอมมิวนิสต์แบบมาร์กซิสต์ แม้มีทรา

เหตุผลอย่างแน่ชัดในการเปลี่ยนแนวคิดของเขา แต่พออนุมานได้ว่าประเสริฐคงรับอิทธิพลจากนักคิดนักเขียนบางส่วนในยุคหนึ่งที่เริ่มสนใจศึกษาแนวคิดสังคมนิยม หรือไม่ก็สนใจจากการศึกษาผ่านหนังสือภาษาต่างประเทศซึ่งเริ่มแพร่หลายเข้ามา ประกอบกับในวันที่ 1 ธันวาคม พุทธศักราช 2485 มีการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ไทยขึ้นอย่างเป็นทางการ และมีการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1 ในกรุงเทพมหานคร (ต่อมาภายหลัง มีการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 2 ในพุทธศักราช 2495 จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็นพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย หรือ พคท.) เป็นไปได้สูงว่าผู้สนใจแนวความคิดและติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมืองตลอดเวลาอย่างประเสริฐย่อมล่วงรู้เรื่องการประชุมดังกล่าว จนเกิดความสนใจและเริ่มศึกษาถึงแนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างจริงจัง อย่างไรก็ตาม แนวคิดแบบคอมมิวนิสต์ยังไม่ปรากฏว่าสะท้อนในงานเขียนของเขาในช่วงนั้น

ข้อสังเกตอันน่าสนใจประการหนึ่งคือในพุทธศักราช 2488 ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ประเสริฐเริ่มเปลี่ยนแนวคิดจากการเลื่อมใสลัทธิชาตินิยมแบบจอมพล ป. พิบูลสงครามมาเริ่มศรัทธาในแนวคิดสันติภาพของปรีดี พนมยงค์งานเขียนสำคัญที่สะท้อนถึงแนวคิดสันติภาพของเขาคือบทร้อยกรอง “เฉลิมขวัญสันติภาพ” ลงพิมพ์เมื่อวันที่ 11 กันยายน ปีเดียวกัน โดยขึ้นต้นว่า

ขออัญเชิญเจริญขวัญสันติภาพ	ให้ร่ำร้องทราบโสตสิ้นทั้งดินสวรรค์
รำบโศกโลกสงบจบไกววัด	พิบัติสรรพเสื่อมสลายสลายบาน
ด้วยคืนวันอันมหาไกลาหล	ที่ท่าคนให้เป็นสัตว์ดิรัจฉาน
โลกมนุษย์จุไฟบรรลัยกัลป์	เราได้ผ่านพ้นตลอดด้วยปลอดภัย

และลงท้ายบทนี้ว่า

สันติภาพจะเป็นหลักอันศักดิ์สิทธิ์	เสถียรสถิตจิราลนานจนนำ
ตราบคุณงามความบริสุทธิ์ยุติธรรม	จักประจักษ์ตมมนุษย์ผู้ดองเอย

(อ้างถึงใน ชวิต พิสุทธิพันธุ์และคณะ, 2538, 222)

บทร้อยกรองขึ้นดังกล่าวสอดคล้องกับการเกิดขึ้นของวันสันติภาพไทยเพื่อระลึกถึงการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อ 16 สิงหาคม พุทธศักราช 2488 ทั้งนี้เนื่องจากปรีดี พนมยงค์ ในฐานะผู้สำเร็จราชการได้ออกประกาศสันติภาพ ส่งผลให้การประกาศสงครามต่อฝ่ายสัมพันธมิตรของจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นโมฆะ เพราะประชาชนชาวไทยทั้งในและนอกประเทศร่วมกันแสดงเจตจำนงไม่ยอมรับคำประกาศสงครามด้วยการจัดตั้งขบวนการเสรีไทยช่วยเหลือฝ่ายสัมพันธมิตรต่อสู้กับกองทัพญี่ปุ่นที่ยึดครองประเทศไทยในช่วงสงคราม

นับว่าการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดของประเสริฐน่าสนใจยิ่ง เพราะเปลี่ยนจากผู้ที่เคยมองเห็นแง่ดีของสงครามกลับกลายมาเป็นสนับสนุนสันติภาพ ไม่เพียงเท่านั้น ประเสริฐยังสนใจในแนวคิดแบบสังคมนิยมและลัทธิคอมมิวนิสต์ อาจเป็นเพราะเสียสละที่ว่าพรรคคอมมิวนิสต์ไทยได้ร่วมประสานงานกับขบวนการเสรีไทยเพื่อเคลื่อนไหวในการต่อต้านญี่ปุ่นที่เข้ามายึดครองประเทศอันนำมาสู่สันติภาพในที่สุด

ต่อมาในพุทธศักราช 2489 เมื่อประเสริฐลงรับสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสุราษฎร์ธานีแล้วได้รับเลือก จึงทุ่มเทเพื่อก้าวเข้าสู่บทบาททางการเมืองเต็มตัว แต่นั่นมิได้หมายความว่าเขาจะเลิกล้มการเขียนหนังสือ ตรงกันข้ามดูเหมือนว่าประเสริฐกระตือรือร้นในการเขียนงานมากยิ่งขึ้น เพียงแต่งานเขียนของเขามีลักษณะผิดแผกไปจากท่วงทำนองที่เคยปรากฏในช่วงก่อนเข้าสู่การเมืองเสียแล้ว ประเสริฐวิพากษ์วิจารณ์สังคมไทยผ่านมุมมองและหลักวิธีแบบมาร์กซิสต์ โดยเฉพาะในตอนที่ยืนยันบทความ “ชีวิตคน” ในนิตยสาร “มหาชน” ซึ่งเริ่มลงพิมพ์ครั้งแรกเมื่อเดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช 2491 อันเป็นช่วงที่ประเสริฐพ้นตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปแล้ว สืบเนื่องจากเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2490

อย่างไรก็ตาม จากร่องรอยของหลักฐานพบว่า ก่อนหน้าเกิดรัฐประหารไม่นานนัก นั่นคือในเดือนตุลาคม พุทธศักราช 2490 ประเสริฐยังมีผลงานบทร้อยกรองอินทรวงศ์ฉันท์ 12 เรื่อง “ปียมหาราชสดุดี” ลงพิมพ์ในหนังสือ “วงวรรณคดี” เล่ม 21 ทั้งยังลงกำกับใต้ชื่อผู้เขียนอีกด้วยว่าเป็น “หัวหน้าคณะกรรมการเมืองคอมมิวนิสต์ไทย”

ส่งท้าย

คงมีอาจปฏิเสธได้ว่าประเสริฐ ทรัพย์สุนทร เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในด้านวรรณกรรม ถึงแม้ในปัจจุบันจะมีค้อยได้ถูกจดจำในทำเนียบของนักเขียนเท่าไรนัก ชื่อของเขามักไปยึดโยงอยู่กับประวัติศาสตร์การเมืองไทยเสียมากกว่า ทั้งยังดูเหมือนกำลังจะค่อยๆ ถูกลืมเลือนไปที่ละน้อยๆ อย่างไรก็ตาม หวังว่าบทความนี้พอจะช่วยให้ผู้อ่านได้มองเห็นอีกแง่มุมหนึ่งประเสริฐในฐานะนักเขียนงานร้อยกรองและงานร้อยแก้วที่น่าสนใจในหน้าประวัติศาสตร์ อีกทั้งเขายังเป็นชาวสุราษฎร์ธานี คือบุคคลที่ถือกำเนิดขึ้นในแผ่นดินภาคใต้ของเราด้วย ฉะนั้น การละเลยไม่เอ่ยถึงเรื่องราวของประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ย่อมน่าเสียดายอย่างแน่แท้ ■

เอกสารอ้างอิง

ข่าวไทยนิกร, 2,(30) 27 (21 เมษายน 2521).

ชวัต พิสุทธิพันธุ์และคณะ. (2538). *ภารกิจแห่งชีวิตของ ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร : 8 พฤษภาคม 2456-25*

ธันวาคม 2537. กรุงเทพฯ: ชีรพงษ์การพิมพ์

เด็กเกิด. (2477). “ศิลปวิถีที่ไทยไม่ใคร่นิยม” ใน *มหาวิทยาลัย* 12, 3

ประเลิด ทรัพย์สุนทร.(2485). “เกิดเป็นไทย,” ใน *วรรณคดีสาร* 1,1 (สิงหาคม)

ประเลิด ทรัพย์สุนทร.(2485). “ความฝัน,” ใน *วรรณคดีสาร* 1,2 (กันยายน)

ประเลิด ทรัพย์สุนทร.(2485). “ลำคันทึ่เมีย,” ใน *วรรณคดีสาร* 1,3 (ตุลาคม)

ประเลิด ทรัพย์สุนทร ก.(2485). “จุมูกสองรู” ใน *เอกชน* 2,44 (7 พฤศจิกายน)

ประเลิด ทรัพย์สุนทร.(2487). “แง่ดีของสงคราม,” ใน *วรรณคดีสาร* 3,1 (สิงหาคม)

อาจิณ จันทรัมพร.(2540). *นักเขียนไทยในวรรณกรรม.* กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

